

Ігор ДУНАЄВ

Національна академія державного управління
при Президентіві України

Харківський регіональний інститут державного управління

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ «НОВОЇ НОРМАЛЬНОСТІ»

Пропонується авторський погляд на спроможність механізмів економічної політики українських регіонів оновлюватися в умовах мінливого макроекономічного й інституційного середовища. Містяться окремі оригінальні результати експертного опитування за заданим напрямом. Робиться висновок про те, що поряд із традиційними варіантами макроекономічної політики стабілізації, для кращого розкриття як державою, так і регіонами свого потенціалу, актуальності набувають питання розвитку реального сектору і перенесення частини цільових орієнтирів і ресурсів на мезорівень. Показується, що зараз спостерігається рівноприскорений розвиток українських регіонів: якщо одні регіони проходять період формування нових шляхів розвитку та виходу з кризових ситуацій, то інші лише входять у новий формат існування.

Ключові слова: механізм, регіональна економічна політика, нова нормальність, модернізація, адаптація, суперечності, стратегії.

Ihor Dunaiev. Mechanisms for regional economic policy formation within «the new normal» context

The paper offers the author's view on capacity of the economic policy mechanisms of the Ukrainian regions to revive and renew within a changing macroeconomic and institutional environment. The paper contains some original results obtained from the conducted expert survey. It is concluded that along with traditional options of macroeconomic stabilization, to better fulfill both the potential of Ukraine and its regions, development of real sector and a partial shifting of the targets and resources onto the mesolevel are becoming increasingly relevant. Presently, there is a uniformly accelerated development of the Ukrainian regions: while some regions undergo formation of new development paths and ways out of the crisis, others are merely entering a new format of their existence.

Key words: mechanism, regional economic policy, the new normal, modernization, adaptation, contradictions, strategy.

Останніми роками регіони різних країн світу повною мірою відчули свою вразливість від раптових макроекономічних факторів і мінливих соціальних, геополітичних та інших умов, пов'язаних з макроекономічними і банківськими кризами, підготовкою до нової технологічної революції, млявим економічним зростанням, перерозподілом зон впливу найбільших економічних центрів та ін. Це вказує регіонам на необхідність перегляду планів і стратегій розвитку з метою розкриття власного потенціалу і залучення зовнішніх ресурсів. Українські регіони не є винятком, але окрім згаданого макроекономічного складника вони зараз починають шукати нові драйвери для відновлювального зростання, які містяться в розпочатих національних реформах. На жаль, поки що далеко не всі регіони віднайшли внутрішню волю та ініціативу шукати й опанувати нові шляхи для зростання.

Останнім часом усе більше науковців досліджують тенденції і нові стани в державній регіональній політиці України. Серед найбільш ґрунтовних і цитованих варто зазначити праці наукових колективів з Національного інституту стратегічних досліджень (В. Власюк, В. Жук, О. Шевченко, К. Юрченко та ін.), роботи експертів в аналітичних звітах у межах низки секторальних проектів міжнародної технічної допомоги від ЄС (К. Меддок, Ю. Ганущак, А. Ткачук, Ю. Третяк, В. Федюк та ін.). У них всебічно подаються оцінка стану регіональної політики і загальні висновки

для регіонів, переважно без акценту на регіональний рівень як на новий «центр» впливу і відповідальності. Це вказує на недостатню вивченість проблем оновлення, модернізації економічної політики українських регіонів, яку поступово зумовлюють процеси децентралізації і міжнародної інтеграції країни, які зараз тривають. Чи не найменш вивченим залишається питання ідентифікації механізмів формування і реалізації відповідної політики на регіональному рівні, зокрема здатності до змін їх існуючих складників.

Мета статті – оцінити спроможність механізмів формування економічної політики регіонів України змінюватися в умовах мінливого зовнішнього макроекономічного та інституційного середовища.

Сьогодні в культурній, політичній, економічній сферах відбувається активний пошук нових радикальних концепцій і моделей, переглядаються старі ідеї і теорії ХХ ст. з метою знайти підказку для глибшого аналізу сучасних економічних процесів у часі і просторі. У численних економічних статтях порушується питання про необхідність формування нової моделі соціально-економічного зростання [4; 16; 18; 20]. Серед концепцій і теорій, які описують нову макроекономічну реальність у світовій економіці, найбільшого поширення набула концепція «нова норма» («the new normal»). Фінансово-економічна криза, яка повною мірою відобразилася на українській економіці, формує «нову нормальність» – ситуацію, коли траєкторія розвитку має L-подібний сценарій: «швидке падіння – тривала стагнація (рецесія) з поетапним «пошуком дна» – пізніше і повільне відновлення» [3, с. 119] (тут і далі переклад автора. – *І. Д.*).

Як зазначає Я. Сілін зі співавторами, «концепція «нової нормальності» дозволяє привнести певну ясність у проблему усвідомлення нової економічної реальності в межах конкретної території» [15, с. 715]. Основні постулати концепції, сформовані її авторами, такі: це новий (посткризовий) стан світової економіки, для якого протягом тривалого часу характерні низькі темпи економічного зростання, високий рівень безробіття, постійна загроза бідності для певних верств населення тощо, оскільки старі стимули економічного зростання себе вичерпали [17 – 19]. Уже не застосовуються актуальні раніше драйвери відновлювального зростання: залучення запасів зайвої робочої сили, неповних виробничих потужностей, високі ціни на сировину, використання традиційних механізмів державної макроекономічної політики (монетарної, фіскальної, стимулювання попиту). Хоча розгорнутий зміст концепції «нова форма» досі залишається нечітким, але її суть така: світова економіка не відновиться повною мірою і не повернеться до докризової норми.

За підсумками 2016 р., на початку 2017 р. в Україні нарешті зламався негативний тренд чергової хвилі макроекономічного падіння в Україні, і на 2017 р. прогнозується стає економічне зростання не менше ніж +3,2 %. Однак на тлі низки макроекономічних викликів це додатково свідчить про вичерпання моделі господарського розвитку України, що базується на використанні факторів сприятливої зовнішньоекономічної кон'юнктури. Складається економічна ситуація «нової нормальності», яка закономірно ставить питання про пошук нових джерел зростання, і ці джерела зростання навряд чи будуть пов'язані з прискореним розвитком сировинних галузей. Це означає, що «нова нормальність» вимагає нових підходів до пояснення й ініціативного проектування процесів у дуже мінливому світі. Відправною умовою для державноуправлінських змін, які викликає «нова нормальність», є зміна ставлення держави до людини і громади.

Стосовно економічних та інтеграційних питань розвитку українських регіонів «нова нормальність» передбачає:

1) висновки із переосмислення майже гарантованої вразливості регіонів від деіндустріалізації економіки України та економік окремих регіонів. Зниження частки реального сектору у ВВП України простежується майже в усіх регіонах, що є ознакою

нестійкості, а наростаючий сервісний сектор не може розглядатися як самодостатній, оскільки він не може забезпечити стабільний і незалежний розвиток країни і, як наслідок, території;

2) переосмислення ролі і статусу України та міри її зовнішньої інтеграції в міжнародні економічні процеси. Наслідки державної політики «занадто відкритих дверей» уперше вдарять по конкретних, локалізованих на певних територіях підприємствах. Без зростаючої промислової бази ініціативна міжнародна інтеграція як України, так і її регіонів майже гарантує їм слабку переговорну і фактичну позицію;

3) модернізацію відносин в економічному розвитку та бюджетній децентралізації на користь конкретної, а не середньостатистичної людини – конкретного споживача і виробника. Хоча за своїм задумом децентралізація в Україні планувалася як асиметрична відповідь на військову агресію Росії у 2014 р. і на нездатність української держави швидко долати нагромаджені проблеми в економіці, зараз важливо підтримувати розвиток ініціатив щодо пошуку нових джерел зростання, розумно створюючи промислову базу в регіонах, оскільки нестійке макроекономічне зростання може закріпитися в довготривалій перспективі.

Отже, окрім макроекономічного та бюджетного сенсу, врахування «нової нормальності» передбачає і ціннісну переорієнтацію на значно більшу антропоцентричність механізмів державної і регіональної політики, на зростання реальної спроможності людей.

До складової частини нової реальності в Україні можна віднести посилення рік у рік «феномену невідповідності між економічною потужністю регіону та його показниками соціального благополуччя та якості життя» [13, с. 7] за значних економічних і соціальних диспропорцій. Регіони пов'язують це з коливаннями в обсягах промислового виробництва останніми роками, недостатніми внутрішніми ресурсами і браком можливостей для полегшеного опанування довготривалих трендів. Як засвідчили результати спеціального всеукраїнського експертного опитування¹, проведеного автором у лютому – березні 2017 р., найбільш суттєвими є труднощі з пошуком ресурсів для реалізації намічених цілей регіональних стратегій (36,4 %) і безініціативність співробітників місцевих адміністрацій чи рад (38,6 %) (рис. 1). Однак деякі вчені звертають увагу на зв'язок кризи слабких регіонів з «масштабним інтелектуальним викликом, який вимагає глибокого переосмислення його причин, механізмів розгортання і шляхів подолання» [9, с. 6]. Це означає, що потрібні не лише фінансові ресурси, але й відповідні кадри, технології і стратегії розвитку, скріплені потужним ціннісно-ідейним «каркасом».

Ефективним засобом здолання і попередження значних негативних макроекономічних та інституційних впливів на економіку і регіони має стати підвищення адаптивності регіонів шляхом підвищення виробничо-економічної та соціальної спроможності територій, зростання їхньої виробничої основи, суттєвого поширення орієнтації на саморозвиток, зміщення суттєвої частини регулюючих засобів з національного на регіональний рівень. Реалізація власного потенціалу регіону внаслідок його економічної самостійності буде лише частиною дій, які забезпечують перехід до нової економічно-управлінської моделі розвитку; інші заходи включають вирішення питань прозорості, слабкості інститутів, інвестицій, захищеності приватної власності, врядування, освіти й інновацій на місцях.

¹ Експертне опитування «Визначення здатності економічної політики регіонів України до змін» проводилося дисертантом самостійно; воно тривало у лютому – березні 2017 р. В опитуванні взяли участь 44 експерти з 14 регіонів України і міста Києва. Опитування проводилося анонімно в режимі он-лайн за допомогою спеціально сформованої анкети Google Form без наданої можливості експертам коригувати свої відповіді після заповнення анкети. Анкета містила 4 питання для загальної ідентифікації експерта (регіон, сфера роботи, освіта і стаття) і 43 запитання за предметною тематикою.

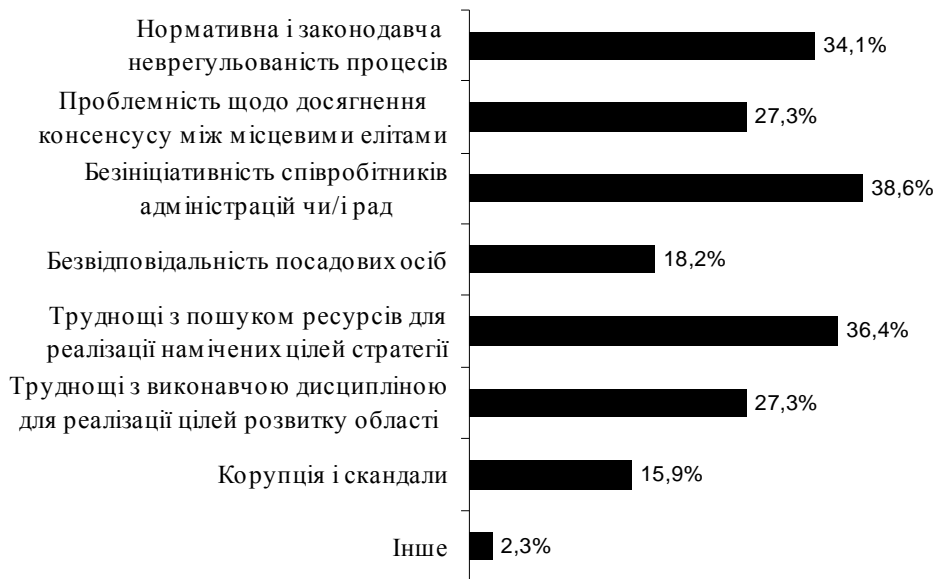

Рис. 1. Розподіл відповідей експертів на запитання «Які проблеми найбільше впливають на те, яким чином адаптуються регіональні органи влади до їх зростаючої ролі і відповідальності в ході децентралізації?»

Реалізація власного потенціалу регіону може розглядатись у двох аспектах:

1) зв'язок економічної самостійності регіону з механізмами ефективного використання територіальної власності (державної та комунальної). Згідно зі ст. 327 Цивільного кодексу України, територіальна власність включає майно, у тому числі кошти, яке належить територіальній громаді. У цьому випадку територія є суб'єктом господарської діяльності у вигляді своєї корпорації. З огляду на це модернізація регіональної економічної політики залежить від «збалансованого й ефективного використання природно-ресурсного, матеріально-технічного та людського потенціалів» [8, с. 41] під час раціоналізації створення матеріальних благ;

2) зв'язок економічної самостійності території з неможливістю регіону обмежувати себе тільки нарощуванням матеріальних цінностей. Регіональна влада і політика повинні служити розвитку людини. Тому головною характеристикою економічної самостійності території є не тільки примноження її матеріального багатства, вираженого в показниках валового регіонального продукту (ВРП), а й приріст «економічної спроможності громадян, спроможності місцевого бізнесу і бюджетної спроможності» [14]. Для реалізації функції розвитку особистості кожний регіон має можливість, по-перше, зберігати у себе основну частину валової доданої вартості, отриманої за рахунок діяльності її населення, по-друге, використовувати її, урахувавши інтереси місцевої громади, а не з примусу ззовні. Без дотримання цих двох умов відбувається необґрунтований перерозподіл багатства одних територій на користь інших.

Глибинна причина недостатнього використання доданої вартості, створеної місцевим населенням заради задоволення його ж потреб, «полягає у сформованій державній економічній політиці, вираженій у неявному (прихованому) централізованому регулюванні територіальних відносин» [1, с. 343]. Оскільки така політика проводиться через певні інститути, то джерело проблем успішного або неуспішного розвитку територій слід шукати в якості створюваних інститутів.

Слід констатувати, що зараз економічна політика українських регіонів лише формується, перебуваючи переважно у «фарватері» ідеології державної регіональної політики України. Сучасні надскладні макроекономічні й політичні виклики змусили державу загалом і регіони зокрема робити відповідальні кроки, стабілізуючи стан і набуваючи позитивної динаміки руху. Під впливом макроекономічної та політико-інституційної «нової нормальності» протягом 2015 – 2016 рр. зроблено такі важливі кроки:

1. Фактично інституціоналізовано процес стратегічного планування регіонального розвитку держави і розвитку її регіонів. Розроблені й затверджені нормативні документи щодо розробки державної стратегії регіонального розвитку України до 2020 р., регіональних стратегій та оперативних планів їх реалізації, проведення моніторингу й оцінювання результативності її заходів. На регіональному рівні процес набуття інституційної відповідності регіональних стратегій нормативним вимогам і кращим практикам активізувався наприкінці 2016 – на початку 2017 р. завдяки розробці обов'язкових планів реалізації регіональних стратегій на 2018 – 2020 рр., у яких задається вимога до пошуку і конкретизації джерел і посильних обсягів фінансування обласних цілей і проектів з обласного бюджету та інших джерел. Водночас заново актуалізоване питання оцінювання і якісного відбору проектів, що ввійдуть у плани реалізації, та підготовки до них необхідної технічної документації для можливості запропонувати їх потенційним інвесторам і кредиторам.

2. Суттєво укріплена фінансова база місцевого самоврядування, у тому числі обласного рівня. Динаміка доходів місцевих бюджетів за 2015 – 2017 рр. прогнозовано становила +52,4 %: від 120,5 млрд грн у 2015 р. до 149,1 млрд грн (+23,1 %) у 2016 р. і до 183,6 млрд грн у 2017 р. [6, с. 7]. Приріст надходжень до загального фонду місцевих бюджетів у 2015 р., порівняно з 2014 р., становив 29,6 млрд грн, або 42,1 %.

3. Триває практичний етап формування об'єднаних територіальних громад. За станом на червень 2016 р. утворено 172 об'єднані територіальні громади, у яких обрано нові органи місцевого самоврядування. У 2015 р. перші вибори відбулися в 159 об'єднаних громадах, у 2016 р. – додатково у 288 об'єднаних громадах, а у 2017 р. плануються вибори ще в понад 100 об'єднаних громадах. Важливим для подальшої активізації соціально-економічних процесів у регіонах став Закон України № 4772, прийнятий 18 березня 2017 р., який надав право громадам за спрощеною процедурою приєднуватися до вже створеної об'єднаної громади (так званий закон про олімпіу пляму). Закон полегшує процес об'єднання навколо тих громад, які вже визнані урядом спроможними без повної відповідності обласному перспективному плану формування територій громад, але за умови відповідності урядовій методиці формування таких громад [12]. Громади, які не захотіли об'єднуватися, тепер не заважатимуть тим, хто готовий підтримувати реформу.

4. Уведений організаційно-правовий механізм співробітництва територіальних громад, який запропонував громадам можливість оперативного поєднання їхніх внутрішніх матеріально-фінансових ресурсів для вирішення спільних соціально-економічних проблем. Улітку 2016 р. налічувалося усього близько 50 угод, приклади такого співробітництва були дуже нерівномірно розподілені в регіонах: Полтавська область – 20 договорів, Івано-Франківська – 10, Чернігівська – 5, Черкаська – 3, Хмельницька – 2, і по одній угоді у Вінницькій, Житомирській та Дніпропетровській областях [11].

5. Поєднання інструментів державного і міжнародного співфінансування регіональних пріоритетів. Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР) можна розцінювати як перспективний інструмент і перший в Україні структурний за європейським зразком. Однак він має лише незначний «точковий» позитивний вплив

на інвестиційну і господарську діяльність у регіонах. Окрім нього, значно більший позитивний вплив зараз мають і найближчими роками будуть мати інші інструменти: інвестиційні субвенції (згідно з Бюджетним кодексом України «субвенції на виконання інвестиційних програм (проектів)»), державні замовлення разом із засобом їх упровадження – державним контрактом, які є «ефективними, оскільки сприяють діяльності окремих підприємств, які є системоутворюючими для економіки регіонів і важливими для функціонування всієї галузі» [7, с. 21]. Окрім згаданих державних інструментів, узгоджено і в окремих випадках запущено низку міжнародних інвестиційних проектів, пік укладання яких припав на 2015 р. Зокрема, проекти Міжнародного банку реконструкції та розвитку в дорожній галузі і в міській інфраструктурі, програма розвитку муніципальної інфраструктури України від Європейського інвестиційного банку, незв'язний фінансовий кредит на потреби енергетики і інфраструктури від «KfW» та багато інших, суми кожного з яких перевищують 300 млн євро [10].

Однак залишається низка важливих проблем, які суттєво обмежують здатність регіональної економічної політики (РЕП) модернізуватися, орієнтуючись на мешканця, на людину, і вимагають реагування:

1. Абсолютна більшість запланованих заходів як державної регіональної політики, так і економічної політики в регіонах вимагає значно більших обсягів фінансування з боку бюджетів різного рівня. Разом із додатковими надходженнями до місцевих бюджетів у 2015 р. зросла і їх дотаційність. Зокрема, «частка міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів зросла до 59,1 %, що на 2,7 % вище, ніж у 2014 р.» [2, с. 6]. Це є суттєвим обмеженням для модернізації РЕП, оскільки обласні бюджети майже завжди беруть участь у співфінансуванні (у різних частках), а не в повному фінансуванні обласних, районних і локальних ініціатив.

2. Проводжуючи децентралізацію влади від державних органів до найнижчих рівнів місцевого самоврядування, потрібно просувати її і в самих територіальних громадах – і на обласному рівні, і на рівні міста чи селища. Наростає серйозна корупційна проблема в концентрації влади і, головне, додаткових фінансів у руках голів відповідних рад, які переобираються вже багато термінів поспіль, формуючи «клани» і створюючи нові інституційні перепони реформаторським імпульсам. Відповідно, єдиним інструментом попередження в механізмі деблокування модернізації може бути посилення обізнаності, свідомості і впливу місцевого громадянського суспільства на місцеву владу.

3. Проблемна дихотомія між нестійким державним плануванням і неумілим регіональним використанням коштів ДФРР. У 2015 – 2016 рр. кошти ДФРР повністю не використовувалися, оскільки суттєва, до 25 %, частка проектів була відхилена внаслідок їх формальної невідповідності урядовим вимогам. Усі області країни не змогли використати в повному обсязі свою річну квоту на виділені гроші, а найменший рівень використання у 2015 р. показала Запорізька область (лише 56 %). Усього ж у 2015 р. реалізовувалося 876 проектів, із них завершено 532 [2, с. 6], або 60,7 %. За даними 2016 р. в усіх областях був дуже великий брак проектів розвитку, завдяки яким може капіталізуватися вартість навколишньої землі, проте переважали проекти з «латання дірок» у комунальній і соціальній інфраструктурі.

В умовах дефіциту державного бюджету та поточного рахунку платіжного балансу (4,1 % від ВВП у 2016 р.) однією з особливостей державного впливу на РЕП є прив'язування регіональних пріоритетів до сторонніх процесів, зокрема залежність від надходжень з продажу державою конфіскованого майна у 2017 р. Цим прогнозовано закладається ризик нездатності регіонів і об'єднаних територіальних громад реалізовувати свої проекти за рахунок ДФРР. Так, на реалізацію програм і проектів ДФРР у законі «Про Державний бюджет України на

2017 рік» закладено усього 3,2 млрд грн, з яких у загальному фонді заплановано 1,0 млрд грн і у спеціальному фонді ще 2,5 млрд грн переважно за рахунок продажу конфіскованого майна, що є дуже ненадійним і нестабільним джерелом коштів. Як довів досвід 2016 р., реалізація конфіскованого майна становила всього 78,4 тис. грн із запланованих 7,7 млрд грн в Україні. Але ж у випадку, якщо на реалізацію програм і проектів ДФРР до загального фонду буде закладено 1 % від запланованого доходу держбюджету, то гарантована сума становитиме 6,5 млрд грн, а інші 1,5 млрд грн можна буде передбачити спеціальним фондом.

4. Децентралізація оголює приховані і явні конфлікти інтересів між місцевими елітами та між гілками і рівнями місцевої влади, тобто радами і державними адміністраціями різного рівня. Це підтверджується результатами проведеного експертного опитування, у якому ці типи конфліктів відмічені більшістю респондентів – 70,5 % і 47,7 % відповідно (рис. 2). В їх основі лежать різні причини, але спрямованість одна: вічна боротьба за вплив і владу. Ця проблема суттєво ускладнює досягнення первинного внутрішнього консенсусу на регіональному рівні, тому необхідні чіткі процеси і покрокові орієнтири на початкових етапах, що будуть закладені в механізмах деблокування процесів модернізації за умови зростаючої відкритості в публічному врядуванні.

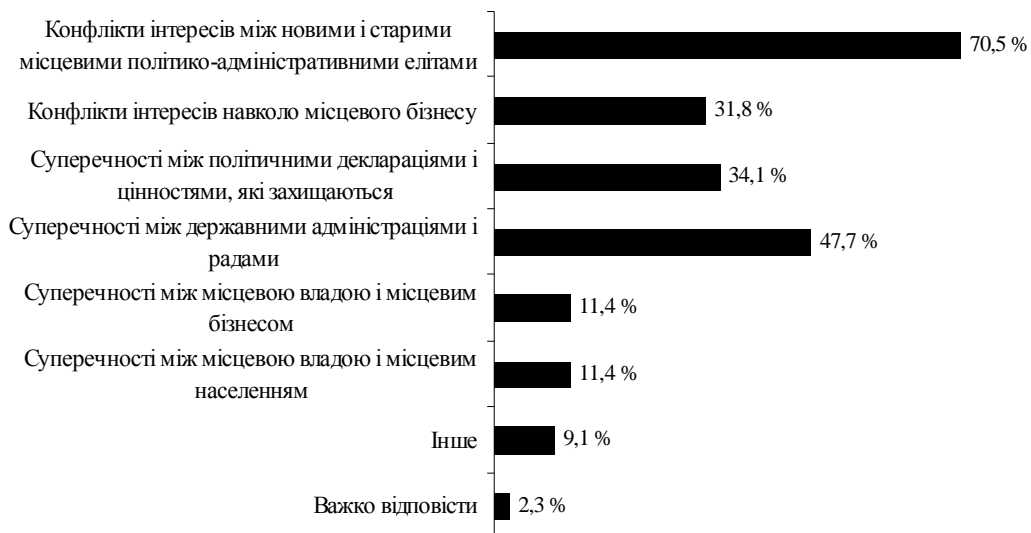

Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Які суперечності і конфлікти найбільше виявилися саме на регіональному рівні в ході децентралізації?»

5. Через депопуляцію і антитерористичну операцію на сході країни наростає ризик перетворення постконфліктних територій на депресивні в контрольованих Україною районах Донецької і Луганської областей. Бракує належної інституційної і фінансової основи з їх відбудови, яку держава самостійно, без значної іноземної допомоги не зможе гарантувати. Досі бракує державних програм із комплексної відбудови цих територій, із забезпечення надійної транспортної доступності малих міст і селищ тощо без ризику контакту з виробничими та інфраструктурними об'єктами (особливо – залізницею) на тимчасово окупованих районах цих областей.

6. Незважаючи на перерозподіл податкових надходжень на користь місцевих бюджетів, що досі триває, фінансово-економічна спроможність регіонів і громад не дозволяє їм забезпечувати бажаний розвиток території і навіть повсякденні

Public administration mechanisms

потреби, передовсім житлово-комунальні і соціальні. Головний фінансовий ресурс криється в ефективному залученні внутрішнього потенціалу, і це поки що не засвоєно.

Для ефективної відповіді на вказані виклики уряд і регіональна влада мусять оновити механізми та інструменти регулювання регіонального розвитку, зробивши акцент на зміцненні інститутів, підвищенні готовності регіонів залучати ресурси і використовувати власний потенціал (рис. 3). Так, серед інших, вимагають посиленої уваги такі напрями: підготовка конкретних проєктів, робота над розробкою значущих і масштабних проєктів, здатних зацікавити середнього і великого інвестора чи кредитора, міжнародна залученість і співпраця, відкритість і послідовність у виробленні рішень. Змарнований час реформ ніяким чином не вдасться компенсувати прогресом за одиничними напрямками – життєво важливими є фронтальні зміни в усіх напрямках.

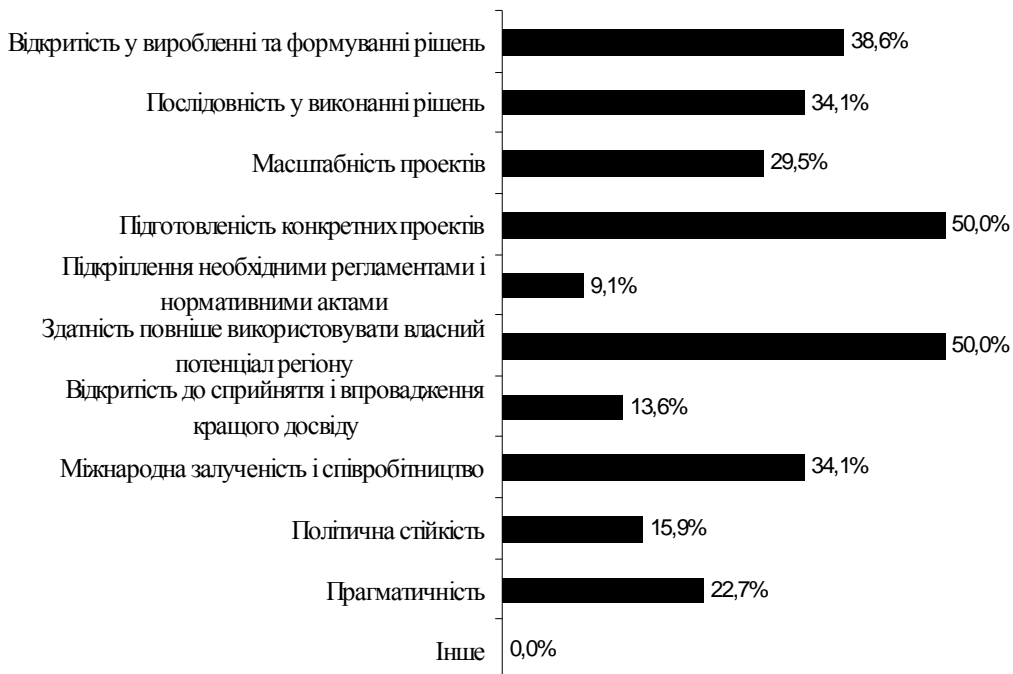

Рис. 3. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Які параметри економічної політики і стратегії регіону, що зараз формуються обласними радами і адміністраціями, мають бути поліпшені найбільше?»

Оцінюючи сучасні характеристики регіональної влади без конкретизації гілок влади (таблиця), сумарно найбільш позитивні оцінки отримали такі якості, як «економія коштів», «прозорість» і «стратегічна послідовність», що, порівняно з рештою якостей, є, скоріше, наслідком впровадження, передовсім, державних реформ протягом 2015 – 2017 рр. Має місце конфліктність і неефективність дій і рішень регіональної ланки управління, що вказує на їхню взаємозалежність і початкову стадію триваючого модернізаційного переходу публічно-управлінських відносин до децентралізованого розвитку українських регіонів.

Розподіл відповідей респондентів стосовно оцінювання якостей ефективного управління регіональних органів влади, %

Шкала оцінювання для відповідей	Оцінювані якості ефективного управління						
	Економія коштів	Прозорість	Ініціативність	Стратегічна послідовність	Гнучкість у реалізації рішень	Конфліктність	Ефективність
Зовсім не властиво	6,8	13,6	15,9	18,2	15,9	2,3	13,6
Скоріше не властиво	25,0	29,5	40,9	29,5	34,1	20,5	40,9
Суперечлива властивість	36,4	29,5	31,8	29,5	34,1	18,2	34,1
Скоріше властиво	15,9	22,7	4,5	13,6	11,4	47,7	9,1
Цілком властиво	15,9	4,5	6,8	9,1	4,5	11,4	2,3

Отже, сприятливе економічне та інституційне середовище, або «нова нормальність», для українського регіону формується, як мінімум, на двох рівнях – національному і регіональному. Вихід із проблемного поля «нової нормальності» доводиться шукати за межами сучасного економічного мейнстріма, оскільки його пізнавальні й практичні можливості обмежені політикою подолання стандартних циклічних криз. Поряд із традиційними варіантами макроекономічної політики стабілізації із майже ототожненням макроекономічної і цінової стабільності у державну стабілізаційну політику слід включити значно більшу кількість цільових орієнтирів, активніше використовуючи стимулюючі заходи, особливо у сфері розвитку реального сектору на субнаціональному рівні.

Зараз спостерігається різноприскорена динаміка розвитку українських регіонів: якщо одні регіони проходять період формування нових шляхів розвитку та виходу з кризових ситуацій, то інші лише входять у новий формат існування. Перед регіонами стоять завдання навчитися гнучкіше й ефективніше діяти в умовах поступового перенесення «центру тяжіння» з національного рівня на нижчі рівні, а також в умовах дефіциту ресурсів, недосконалої інституційної бази, корупції та слабого громадянського суспільства. Ці чинники значною мірою гальмують відновлення соціально-економічної стабільності на всіх рівнях. Однак поступово саме регіональний рівень господарювання стає рівнем збалансування державних і локальних інтересів, які не завжди збігаються, для укріплення територіальної цілісності України, розвитку людського капіталу, поновлення макроекономічної стабільності і зростання, опанування зовнішніх ринків тощо. Цьому має сприяти вдосконалення інструментів регулювання та інституційне забезпечення регіонального розвитку.

Нові джерела розвитку регіонів України необхідно шукати у сфері обробної промисловості, у підтримці регіонального розвитку та новостворених територіальних громад. Саме на регіональному і локальному рівнях можливі найбільш суттєві господарські ініціативи, які забезпечать технологічну модернізацію і модернізацію суспільних інститутів шляхом залучення додаткових ресурсів в економічний обіг.

Список використаних джерел / List of references

1. Бочко В. С. Экономическая самостоятельность регионов в условиях новой нормальности / В. С. Бочко // Экономика региона. – 2016. – Т. 12, вып. 2. – С. 342 – 358

[Bochko V. S. Ekonomicheskaya samostoyatel'nost' regionov v usloviyah novoy normalnosti / V. S. Bochko // Ekonomika regiona. – 2016. – T. 12, vyip. 2. – S. 342 – 358].

2. **Власюк О. С.** Соціально-економічний розвиток регіонів України в умовах децентралізації влади: виклики, загрози, нові механізми / О. С. Власюк // Регіональна економіка. – 2016. – № 3. – С. 5 – 9 [Vlasiuk O. S. Sotsialno-ekonomichnyi rozvytok rehioniv Ukrainy v umovakh detsentralizatsii vlady: vyklyky, zahrozy, novi mekhanizmy / O. S. Vlasiuk // Rehionalna ekonomika. – 2016. – № 3. – S. 5 – 9].

3. **Воронкова О. Н.** «Новая нормальность» мирохозяйственного развития и стратегия российского бизнеса / О. Н. Воронкова // Финансовые исслед. – 2016. – № 3(52). – С. 119 – 123 [Voronkova O. N. «Novaya normalnost'» mirohozyaystvennogo razvitiya i strategiya rossiyskogo biznesa / O. N. Voronkova // Finansovyie issled. – 2016. – № 3(52). – S. 119 – 123].

4. **Вудфорд М.** Что не так с экономическими моделями? (Ответ Джону Кэю) / М. Вудфорд // Вопр. экономики. – 2012. – № 5. – С. 14 – 21 [Vudford M. Chto ne tak s ekonomicheskimi modelyami? (Otvet Dzhonu Keyu) / M. Vudford // Vopr. ekonomiki. – 2012. – № 5. – S. 14 – 21].

5. **Гараедаги Дж.** Системное мышление. Как управлять хаосом и сложными процессами. Платформа для моделирования архитектуры бизнеса / Дж. Гараедаги ; пер. с англ. Е. Н. Недбальской ; науч. ред. Е. В. Кузнецова. – Минск : Гревцов Букс, 2010. – 480 с. [Garaedagi Dzh. Sistemnoe myshlenie. Kak upravlyat haosom i slozhnyimi protsessami. Platforma dlya modelirovaniya arhitektury biznesa / Dzh. Garaedagi ; per. s angl. E. N. Nedbalskoy ; nauch. red. E. V. Kuznetsova. – Minsk : Grevtsov Buks, 2010. – 480 s.].

6. **Гройсман В.** Пріоритети бюджету 2017 / В. Гройсман. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/document/249608418/Budget_priorities-2017.pdf [Hroisman V. Priorytety biudzhetu 2017 / V. Hroisman. – Rezhym dostupu : http://www.kmu.gov.ua/document/249608418/Budget_priorities-2017.pdf].

7. **Економіка** регіонів у 2015 році: нові реалії і можливості в умовах започаткованих реформ / О. В. Шевченко, В. І. Жук, К. Г. Юрченко [та ін.]. – Київ : НІСД, 2015. – 92 с. [Ekonomika rehioniv u 2015 rotsi: novi realii i mozhlyvosti v umovakh zapochatkovanykh reform / O. V. Shevchenko, V. I. Zhuk, K. H. Yurchenko [ta in.]. – Kyiv : NISD, 2015. – 92 s.].

8. **Лаженцев В. Н.** Содержание, системная организация и планирование территориального развития / В. Н. Лаженцев. – Екатеринбург ; Сыктывкар : ИСЭиЭПС Коми НЦ УрО РАН, 2014. – 236 с. [Lazhentsev V. N. Soderzhanie, sistemnaya organizatsiya i planirovanie territorial'nogo razvitiya / V. N. Lazhentsev. – Ekaterinburg ; Syiktyivkar : ISEiEPS Komi NTs UrO RAN, 2014. – 236 s.].

9. **Мау В.** Глобальный кризис и тенденции экономического развития / В. Мау, А. Улюкаев // Вопр. экономики. – 2014. – № 11. – С. 4 – 24 [Mau V. Globalnyiy krizis i tendentsii ekonomicheskogo razvitiya / V. Mau, A. Ulyukaev // Vopr. ekonomiki. – 2014. – № 11. – S. 4 – 24].

10. **Міжнародний** інвестиційний проект: список проектів. – Київ : Мінекономіки, 2017. – Режим доступу : <http://openaid.gov.ua/uk> [Mizhnarodnyi investytsiinyi proekt: spysok proektiv. – Kyiv : Minekonomiky, 2017. – Rezhym dostupu : <http://openaid.gov.ua/uk>].

11. **Напрями** активізації запровадження механізму співробітництва територіальних громад / НІСД. – Київ : НІСД, 2016. – 20 с. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/AZ-Sp-vrob-tnitstvo-TG-d2e37.pdf> [Napriamy aktyvizatsii zaprovadzhennia mekhanizmu spivrobitnytstva terytorialnykh hromad / NISD. – Kyiv : NISD, 2016. – 20 s. – Rezhym dostupu : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/AZ-Sp-vrob-tnitstvo-TG-d2e37.pdf>].

12. **Про затвердження** Методики формування спроможних територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квіт. 2015 р. № 214 // Уряд. кур'єр. – 2015. – 6 трав. – № 80 [Pro zatverdzhennia Metodyky formuvannia spromozhnykh terytorialnykh hromad : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8 kvit. 2015 r. № 214 // Uriad. kurier. – 2015. – 6 trav. – № 80].

13. **Регіональний** розвиток та державна регіональна політика в Україні: стан і перспективи змін у контексті глобальних викликів та європейських стандартів політики : аналіт. звіт. – Київ : [б. в.], 2013. – 342 с. [Rehionalnyi rozvytok ta derzhavna rehionalna polityka v Ukraini: stan i perspektyvy zmin u konteksti hlobalnykh vyklykiv ta yevropeiskykh standartiv polityky : analit. zvit. – Kyiv : [b. v.], 2013. – 342 s.].

14. **Саблук В.** Невдала децентралізація: чому спроби «підняти» село не вдаються? /

В. Саблук. – Режим доступу : <http://agravery.com/uk/posts/show/nevdala-decentralizacia-comu-sprobi-pidnati-selo-ne-vdautsa> [Sabluk V. Nevdala detsentralizatsiia: chomu sproby «pidniaty» selo ne vdaiutsia? / V. Sabluk. – Rezhym dostupu : <http://agravery.com/uk/posts/show/nevdala-decentralizacia-comu-sprobi-pidnati-selo-ne-vdautsa>].

15. **Силин Я. П.** «Новая нормальность» в российской экономике: региональная специфика / Я. П. Силин, Е. Г. Анимитса, Н. В. Новикова // Экономика региона. – 2016. – Т. 12. – Вып. 3. – С. 714 – 725 [Silin Ya. P. «Novaya normalnost» v rossiyskoy ekonomike: regionalnaya spetsifika / Ya. P. Silin, E. G. Animitsa, N. V. Novikova // Ekonomika regiona. – 2016. – Т. 12. – Вып. 3. – С. 714 – 725].

16. **Ясин Е.** Состоится ли новая модель экономического роста в России? / Е. Ясин, Н. Акиндинова, Л. Якобсон // Вопр. экономики. – 2013. – № 5. – С. 3 – 40 [Yasin E. Sostoitsya li novaya model ekonomicheskogo rosta v Rossii? / E. Yasin, N. Akindinova, L. Yakobson // Vopr. ekonomiki. – 2013. – № 5. – С. 3 – 40].

17. **El-Erian A. M.** New Normal. PIMCO Secular Outlook 2009 / A. M. El-Erian. – Access mode : http://media.pimco.com/Documents/Secular%20Outlook%20May_09%20Email-Web%20FINAL3.pdf.

18. **El-Erian A. M.** Navigation the New Normal in Industrial Countries Per Jacobsson Foundation Lecture / A. M. El-Erian ; International Monetary Fund. – Access mode : <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/sp101010>.

19. **Gross W. H.** On the «Course» to a New Normal / W. H. Gross // Investment Outlook. September, 2009. – Access mode : <http://global.pimco.com/EN/Insights/Pages/Gross%20Sept%20On%20the%20Course%20to%20a%20New%20Normal.aspx>.

20. **Ketels Ch.** State of the Region Report 2014. The Top of Europe – Emerging from the Crisis, Adapting to a New Normal / Ch. Ketels, T. Summa, Baltic Development Forum. – Copenhagen : Baltic Development Forum, 2015. – 132 с.

Надійшла до редколегії 10.05.17